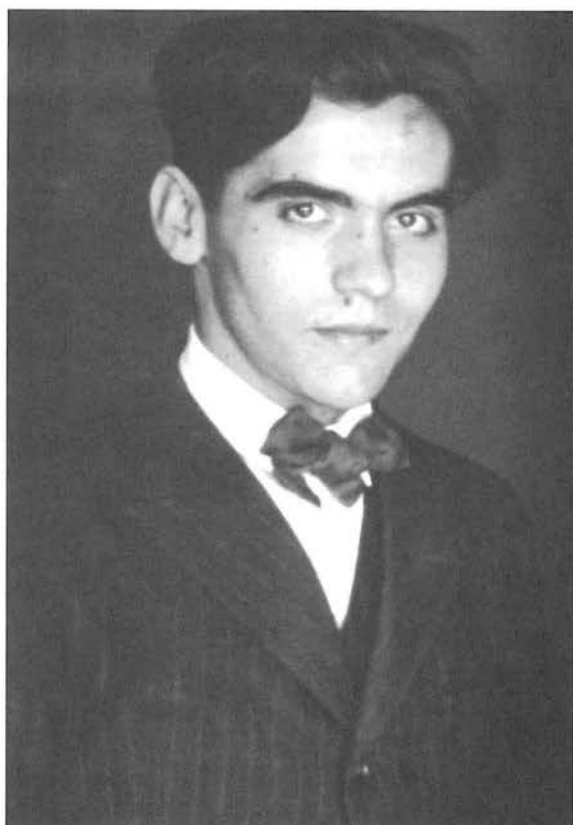

פדריקו גרסיה לורקה סונטות האהבה החשוכה

מספרדית: דורי מנור

"סונטות האהבה החשוכה" נכתבו במהלך השנתיים שקדמו לרציחתו של לורקה על ידי הפשיסטים במלחמת האזרחים בספרד, אך רובן ראו אור לראשונה רק בשנת 1984, ארבעים ושמונה שנים לאחר מות המשורר. עד אז עשתה משפחתו של לורקה ככל יכולתה כדי למנוע את פרסום השירים האלה, אף שאין עוררין על כך שהם נמנים עם הפסגות הנישאות ביותר ביצירתו. התנגדות זו נבעה מן ההקשר ההומוסקסואלי החד-משמעי ומן האופי האישי המובהק של השירים, שירי אהבה "אפלים" המופנים כולם לגבר - ככל הנראה רפאל רודריגס רֶפּוֹן, אהובו האחרון של המשורר. עם זאת, הביטוי "אהבה חשוכה" - amor oscuro - המופיע בשם המחזור, אינו מכוון רק לאופייה החשאי והקודר של אהבתו של לורקה. זוהי גם רמיזה מפורשת לאחד משירי האהבה הנהדרים ביותר שנכתבו אי-פעם בשפה הספרדית, הפואמה "לילה החשוך של הנשמה" מאת חואן דֵה לָה קָרוֹס, המיסטיקן הגדול בן המאה השש-עשרה, שמרבית שיריו מעולם לא ראו אור בתרגום עברי. זיקה זו לקלסיקה של השירה הספרדית ניכרת לכל אורך המחזור, ושיאה הוא מן הסתם בסונטה "בנוסח גוֹנְגוֹרָה", שבה מנסה המשורר בן המאה העשרים את כוחו בכתיבה בסגנון "תור הזהב" הספרדי של תקופת הבארוק. אך נטייה "קלסית" זו של המשורר אינה מוגבלת לצד הסגנוני. לורקה, מענקי השירה המודרנית ומנחשוני הכתיבה ה"סוריאליסטית" בלשונו, מוכיח במחזור זה כי הוא שולט שליטה וירטואוזית, ללא מצרים, בצורה הקלסית של הסונטה. יתר על כן, דווקא את שירי האהבה האישיים האלה, הנושאים נופך "שערורייתי" ונועז אולי יותר מכל מחזור אחר שכתב, הוא בוחר לכתוב בצורה מחמירה ותובענית זו. קוראי שירה בני דורנו, המורגלים בתפיסה אסתטית הנוטה לכרוך תוכן חופשי וספונטני בצורה חופשית וספונטנית, עשויים לזקוף גבה לנוכח כבלי המסורת, שלורקה בחר לעטות על עצמו כשהוא כותב שירים כאלה. אך פרדוקס זה יתברר לנו כפרדוקס רק לכאורה, אם נזכור כי לורקה אינו שונה בכך ממרבית גיבורי המודרנה השירית, שאת מיטב יצירתם כלל וכלל לא כתבו בחרוז חופשי או בצורות "מנותצות" (וזאת חרף התפיסה

השבלונית המזהה את המודרנה עם פירוק הצורה), אלא דווקא בחרו ובמשקל ובמתכונות מסורתיות וקלסיות לעילא - או לפחות מתוך התייחסות מתמדת לקונוונציות הללו. די אם נמנה בהקשר זה משוררים כבודלר, רמבו, אפולינר, מנדלשטם, פסטרנק, מיאקובסקי, צוטאייבה, ייטס, אודן, פאונר, רילקה, הופמנסטל, לסקר-שילר, גיאורגה, ואצלנו: ביאליק, טשרניחובסקי, אלתרמן, גולדברג או סוצקעווער. בגיליונות "הו!" אנו מבקשים לייחד מקום נרחב לקלסיקה הזאת שבתוך המודרנה - קלסיקה שהיא היא, בעצם, מיטבה של המודרנה. ומי כפדריקו גרסיה לורקה, המרטיר הגדול של השירה המודרנית, ראוי לשאת את דגל הכתיבה הקלסית בגיליונו הראשון של כתב העת?

לורקה בן 18

סונטת הטרוניָה המתוקה

אַני פּוֹחַד לְחַיּוֹת בְּלֹא מְקַסֵּם
עֵינֵי הַפֶּסֶל שְׁדַמּוּתָהּ הַנְּצִיחָה,
הַהַד שֶׁעַל לְחַיֵּי בְּלִילָהּ שֵׁם
הַוּוֹרֵד הַבוֹרֵד שֶׁל הַבֵּל פִּיָּהּ.

כּוֹאֵב לִי לְעַמּוֹד כְּאֵן עֲרִירִי,
בוֹל־עֵץ בְּלֹא עֲנָף בְּחוּף, אֵף כְּפֶלֶל-
כְּפִלִּים מֵר לִי בְּלִי פְרִיחָה וּפְרִי
וְטִיט שְׁבוּ יִזְחַל תּוֹלַע הַסֶּבֶל.

אִם אוֹצְרֵי אֶתָּה, וְאִם הַצֶּלֶב
שְׁבוּ אֲנִי צְלוּב, סְבִלֵי הַלַּח,
אִם נִכַח אֲדַנּוּתָהּ אֲנִי כְּלִבְלֵב,

הוֹתֵר לִי אֶת חֲלָקֵי הַדָּל, הַנֶּחַח!
וְזֶרָה עַל נְהַרְרָה אֶת עַלְעֲלִיו
שֶׁל סֵתוֹ עֲקֻרוּתֵי הַמֶּדְכָדֵךְ.

המשורר משוחח עם האהוב בטלפון

קולך השקה את דיונתי לכבי
בתא הצבורי עשוי העץ.
מדרום רגלי לבלב אז אביבי,
צפונה למצחי שרף הנץ.

אשוח-אור אז שר בתחום הצר,
הוא שר בלא זרעים ובלי זריחה,
ושם לראשונה בכיי שזר
נזרי תקוות מתוך תקרה פתוחה.

כי קול מתוק-רחוק עלי דלף.
בקול מתוק-רחוק וכה יקר.
בקול רחוק-מתוק ומעלף.

רחוק כמו אילה על ערש-דני.
מתוק כמו אנחה על צלע הר.
רחוק-מתוק, עמוק בתוך קרבי.

האהוב ישן בחזנה המשורר

כִּמָּה אֲנִי אוֹהֵב אוֹתָךְ אֶף־פַּעַם לֹא תִדַּע,
כִּי כִי אֶתָּה יִשָּׁן עֲכָשׁוּ וּבִי אֶתָּה הֲרוּף.
שָׁטוּף בְּדַמְעוֹתַי אֲנִי נוֹצֵר אוֹתָךְ, רְדוּף
קוֹלוֹת חוֹדְרֵי־קִרְבִּים הַחוֹתְכִים בִּי כַּפְלָדָה.

אֶת בֵּית־חַזִּי חוֹצָה עֲכָשׁוּ וּמִי־סֵר מָרָה
הַחֶק הַמְטַלְטֵל אֶת הַבָּשָׂר וְהַנִּיּוֹץ,
וְהַמְלִים הַעֲכוּרוֹת הַצְּלִיחוּ כִּבְר לְנַעֵץ
שָׁנִים בַּכִּנְפֵה שֶׁל נִפְשֶׁךְ הַחֲמוּרָה.

עֲדַת גְּבָרִים רוֹהֵרֵת בַּגְּנִים וּמְחַכָּה,
עַל גּוֹ סוֹסִים שֶׁל אוֹר עִם רַעְמָה יִרְקָקָה,
לְנַחַל אֶת נִשְׁמַתִּי הַמְעַנָּה וְאֶת גּוּפֶךָ.

אֶךְ אַל נָא תִתְעוֹרֵר, אֲהוּב. יִשָּׁן שָׁנָה בְּרוּכָה.
הַקָּשֶׁב אִידֶךָ כָּל הַדָּם שְׁלִי בַּכְּנוּרוֹת פִּקְעֵ!
רְאֵה אִידֶךָ הֵם אוֹרְבִים לָנוּ בַצִּפְיָה דְרוּכָה!

ליל נדודי־השינה של האהבה

במעלה הלילה, מול ירח עגלגל,
עלינו. כשצחקת, בעיני נקוו דמעות.
בוזך היה לי אל וגניחותי היו לגל
של רגעים ושל יונים עוטי שלשלאות.

ובמורד הלילה, כזוגית כאב שכירה,
בכית מרחקים תהומיים לדראון.
סבלי היה המון של יסורים שהשתרע
על לב החול שלך שדפיקותיו רפסו מאון.

השחר שוב אחד אותנו תחת השמיכה,
ופיותינו אחוזים בשטף הקפוא:
מזרקת דם נקרשת שהוסיפה וקלחה.

ואז חדר השמש למרפסת הסגורה.
אלמג חיי נפתח וענפיו הסתעפו
וצפו אל לבי אשר נכון כבר לקבורה.

פצעי האהבה

האור הזה, גחלת אש טורפת.
הנוף שמכל עבר מאפיר.
כאב המחשבה המרדפת.
חרדת הזמן ופחד האויר.

דמעת הדם הזאת המעטרת
קתרוס בלי דפק ולפיד חשקו.
הים שכבודו בו מתעמרת.
עקרב שבחזי מצא משכן -

זה נזר אהבה, מטת גוסס
שבה בלא חלום רוחי רוקמת
אותך בתוך חזי המתבוסס.

אך בבקשי להיות זהיר כהר,
אתה פורש לי את לבך העמק
עם תאוות זרניך וידע מר.

המשורר אומר אמת

אני רוצה לבכות את מררתי ולשפכה,
וכך אולי תאהב אותי וכך אולי תבכה,
בשעת דמדומיהם של הזמירים אתה תכה
בפגיונה, ברך נשיקותיה ובה.

אני רוצה לרצח את העד אשר ההין
לראות כיצד פרחי נהרגים אחד-אחד,
ולכתת את זעתי ואת בכיי החד
לאַלמת אלמנת של חטים קשיות-גרעין.

ומי יתן ולא תתד עוד פקעת האני-
אוהב-אותך-אותי-אתה-אוהב: לעד נאיר
עם שמש ישישה ועם ירח חולני;

ומה שלא בקשתי ושלא תרצה לתת
יהא רכוש המנות: הלואי שלא ישאיר
אפלו את צלו של הבשר המרטט.

המשורר מבקש מהאהוב שיכתוב לו

אהוב קרבי ומות־חי, לשוא
צפיתי למכתב ממך, ועם
הפּרַח הנובל אני מטעים:
מוטב לי לאבד אותך עכשו

ולא את שנינו. האויר נצחי,
האבן את צלה אינה יודעת,
ופנים־הלב אינו זקוק ללהט
הקרר של הדבש הירחי.

אכל וריני נתנו למאכלת
כשטיגריס ויונה באגוד
הטיחו נשיכות וחבצלות;

מלא אפוא במלל את הבלי -
או תן ואתפנס לי בבטחה
אל ליל הנשמה האפלוּלי.

הו קול חשוך של אהבה נסתרת

הו קול חשוך של אהבה נסתרת!
הו פעיה בלי צמר! פצע זב!
קמליה שטבעה, דקירת כזב!
נחשול בלי ים ועיר לא מבצרת!

הו לילה כה עצום וזקור-ארשת!
פסגה שמימית של חרדה דרוכה!
הו קול רדוף, הו כלב בלבך!
שושן בשל ורומיה גועשת!

הנח לי, קול קודח וכפורי,
ופדני מן הסכך שבו, בלי פרי,
גונחים בשר ושחק דרך קבע.

רחק מן השנהב שהוא ראשי,
ושבר בחמלתך את יאושי! -
כי זאת האהבה וזה הטבע!

הסונטה על זר הורדים

הזר הזה! מהר! עטר לי זר! אני גוסס!
צריך לשזר מיד! צריך לשיר! צריך לגנח!
הצל בתוך גרוני כבר מאפיל ומתבוסס
ואור עכור של ינואר מתעצם עלי לזרח.

בין תשוקתי לתשוקתה עומד עכשו אור:
משב של כוכבים וצמרמורות עלי כותרת.
ומעבה כלניות השב ומעביר
בשנים עשור חדשי שנה אנתת כאב קודרת.

אז בוא והתענג בנוף פצעי האדמדם,
ושבר קנים וגמא והבקע פלגים זכים.
וגמע מן הירד את הדבשים אשר לדם;

אך אָנָא, הזדרז! כדי שיחד, חבוקים,
בפה נתויח־תשוקה ולב גדוע ונגדם,
הזמן ימצא אותנו: שני גופים מפְּרָקִים.

סונטה בנוסח גונגורה ובה המשורר שולח לאהובו יונה

התור הזה מטוריה שמכאן אני שולח
אליה, יון כלייל-לכן שעניו זכות מזד,
על זר-דפנים הלני הוא נוסף והוא קולח
שלהבת-אהבה אטית שבה לבי נתד.

תמו שאין כל מום בו, צוארו הרך, שושן
כפול וחם של קצף, צוארו הנאדר,
ברטט של כפורים ושל פנינים ושל עשן,
מזכיר לי שאינה אתי ופיה נעדר.

החלק את כף-ידך על פני הלכן המשלם,
ודאה איה מנגינה שמימית של שלג מטיחה
בלי הגה את פתיחה הצחורים על יפיה.

וכך גם לבכי שבשביו נתון יומם
וליל, ובצינוק האהבה החשוכה
בוכה בלא לראות אותך ומקונן דומם.

* גונגורה הוא מגדולי משוררי הבארוק הספרדים. טוריה הוא הנהר הזורם בעיר ולנסיה, שם שהה לורקה בעת שכתב את השיר.

המשורר שואל את אהובו על קואַנְקָה, "העיר המכושפת"

האם נשְׁבִיתָ בְּקִסְמֵי הָעִיר הַזֹּאת, אֲשֶׁר
גִּלְפָה טֶפֶה אַחַר טֶפֶה בְּלֵב הָאֲרָנִים?
האם רָאִיתָ חֲלוֹמוֹת וּקְלִסְתָּרֵי פָּנִים,
וְאֵת חוֹמוֹת הַצֵּעַר שֶׁהָרוּחַ מִיִּסְרָ?^{*}

וְאֵת נִקְרַת הַסֵּהר הַשְּׁבוּר וְהַכָּחַל
שֶׁבִסְלִסּוּל וּבְדִלְח מְלַחֲלַח הַחוּקָאָר?
האם נִשְׁקוּ אֲצַבְעוֹתַיָּךְ חֶרֶשׁ לְדִרְדֵּר
אֲשֶׁר עוֹטֵר בְּאַהֲבָה אֵת כָּל אֲבְנֵי הַחוּל?^{*}

האם נִזְכַּרְתָּ בִּי כְּשֶׁהֶעֱפַלְתָּ אֶל שִׂיאָהּ
שֶׁל הַרְמָמָה הַמְתַּאֲנָה לְצַפֵּעַ, בֵּין סִיעָה
צְרוּדָה שֶׁל צְרִצְרִים לְבֵין קַפְלֵי הַחֲשֻׁכָה?^{*}

כְּלוּם יִתְכַּן שְׁלֵא הַשְּׁנַחֲתָ, בְּאוֹרֵי הַצַּח,
בְּדִלְיָה שֶׁל שְׁמַחוֹת גְּדוּלוֹת וְשֶׁל כָּאֵב נֶצַח,
שֶׁלְכָבִי הַחֵם הַפְּרִיחַ רַק לְמַעַנָּה?^{*}

* קואַנְקָה היא עיר במרכז ספרד, והחוקאָר הוא הנהר הזורם בה.

פדריקו גרסיה לורקה